

Positie vrouw draagt meeste risico's in zich

Eindelijk is er politieke aandacht voor het gezin. De positie van de vrouw is echter de grote valkuil voor die vernieuwde aandacht. Haar positie draagt de meeste risico's in zich. Voorkomen moet worden dat er een tweedeling ontstaat tussen financieel sterke mannen die fulltime werken en financieel zwakke vrouwen die niet of parttime werken. Het combineren van arbeid en zorg voor vrouwen èn mannen moet nu eens echt mogelijk worden. De overheid moet daar met wetgeving kaders voor scheppen.

In Nederland kun je laatste jaren niet spreken van een bewust gezinsbeleid; niet bij de overheid, niet in het CDA toen ze deelnamen aan regeringen, maar ook niet in de partij. Het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en het CDA-Vrouwenberaad waren de gremia waar wel aandacht was voor gezinsbeleid. Echter sinds een jaar is er weer aandacht voor het gezin, waardoor het goed is te kijken naar het belang van die aandacht.

Politiek beleid voeren in het licht van familie en gezin, zoals het CDA dat nu nadrukkelijk op de rails zet, is een goede zaak, maar ik wil de accenten graag iets anders leggen.

Daarom draai ik de woorden om; de waarde van beide verbanden is evident,

maar vragen om een andere insteek, waarbij de kleinste cel, het gezin, graag voorop gezet moet worden. Daar gaat het namelijk om de specifieke aandacht voor kinderen.

C.W.M. Jongma-Roelants

Gezinsbeleid moet vooral kindvriendelijk beleid zijn en mede daarom moet de aandacht daar op de eerste plaats op gericht zijn. Bovendien wil ik daarmee aangeven dat het CDA niet moet blijven steken in discussies over definities van 'het gezin', over het wel of niet visie hebben op dit terrein, maar dat het gewoon alle krachten moet bundelen om kinderen in een zo'n goed mogelijk klimaat te laten opgroeien.

Bij een gezin gaat het om de relatie met en de zorg en verantwoordelijkheid voor kinderen en bij de familie gaat het om het sociale netwerk daaromheen.

Vertrekpunt

Mijn vertrekpunt, wat het gezin betreft, gaat uit van een aantal feiten:

- In het Scheppingsverhaal wordt de aarde door God toevertrouwd aan de man en de vrouw, nevenschikkend dus en is er niet sprake van vastlegging van taken.

- Het krijgen en verzorgen van kinderen door volwassenen is door de eeuwen heen een natuurlijk element, dat aan de basis staat van iedere samenleving.

- Binnen de sociale orde - door mensen zelf gemaakt - van iedere samenleving, is het heel gewoon, en vaak ook onvermijdelijk, dat er sprake is van plaatsvervangers.

- In de huidige sociale orde zien we dat het accent ligt op het kerngezin waarin kinderen worden opvoed; de zorg volgens

de sociale orde houdt in ieder geval niet meer in dat vrouwen als het ware onder de zorg van mannen vallen, zoals vroeger in het Burgerlijk Wetboek stond. Nu staan kinderen centraal. Dat kind is de unieke mens die in het gezin in de relatie met andere personen de kans krijgt zich te vormen tot een persoonlijkheid; dat is zijn oefenplaats en daar krijgt hij tegenwicht van anderen. In het gezin leert hij als verantwoordelijke persoon, verantwoordelijk te zijn voor zichzelf, voor zijn medemens en voor de Schepping en kan hij zichzelf ontplooien om te functioneren als volwaardig lid van de gemeenschap. Het sociale netwerk werkt daarbij aanvullend in de voorbereiding op de volwassenheid.

Daar ook leert hij, als het goed is, een aantal vaardigheden en maakt zich die

eigen, zodat hij beter zijn weg weet in de samenleving.

Het kind leert in die omgeving:

1. Delen

In het gezin leer je aandacht te hebben voor anderen, leer je solidariteit, leer je de menselijke maat centraal te stellen, leer je het belang van het integreren van werk en de zorg voor kinderen en leer je omgaan met verschillende generaties. Juist die laatste punten zijn voorbeelden van delen op maatschappelijk niveau.

2. Respecteren

In het gezin wordt je respect voor het leven bijgebracht, respect voor elke mens en dus ook voor anderen buiten het gezin, ongeacht hun ras, etc. Ook hier is maatschappelijk respect een voortzetting van het primaire respect voor elkaar.

3. Verantwoording nemen

In het gezin leer je je talenten te ontplooien, actief mee te doen en wordt zelfredzaamheid gestimuleerd, zodat dat ook op maatschappelijk niveau als burger weer lukt.

4. Gemeenschapszin

In een gezin is de aandacht en affectie voor elkaar een belangrijke factor evenals het opkomen voor elkaars belangen. Op maatschappelijk niveau zouden overheid, het bedrijfsleven, etcetera zich inderdaad net zo moeten gedragen alsof het om hun ouders/kinderen/verwanten zou gaan.

Dit proces doorlopen ouders met hun kinderen tijdens de opvoeding. Zij doorlopen het zelf en geven het door aan hun kinderen, zodat zij genoeg bagage hebben om in de maatschappij te kunnen functioneren.

Nog steeds vormen mannen met een baan en een verzorgende partner het referentiekader. Dit is in strijd met de werkelijkheid.

De discussie over de zin en de plaats van het gezin in de Nederlandse samenleving zou daarom ook helemaal niet omstreden moeten zijn of verbazing wekken, want ieder heeft er immers een groot deel van zijn leven zelf mee te maken.

Politieke aandacht

Sinds het Jaar van het Gezin van de Verenigde Naties (VN) in 1994 en de opmerkingen van CDA-fractievoorzitter Heerma het najaar 1995 bij de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer, is het gezin in de politieke discussie weer prominent aanwezig. Negatieve en positieve reacties wisselen elkaar af. Dat blijkt uit discussies over morele opvoeding van Ritzen en Hirsch Ballin, over normen en waarden bij die opvoeding en de functie daarbij van het gezin. Zelfs de VVD-er Bolkestein trekt in dit debat de aandacht naar zich toe, maar geeft geen concrete invulling aan zijn boodschap.

In het Jaar van het Gezin gaf de politiek echter niet thuis en was het vooral Hare Majesteit de Koningin die in vele toespraken aandacht voor het gezin vroeg als natuurlijk element van onze en de internationale samenleving. Zij was daarbij in goed gezelschap van de Rooms-Katholieke Kerk en verschillende orthodox georiënteerde geloofsgemeenschappen.

In de afgelopen jaren heb ik zelf in verschillende functies menig maal moeten strijden voor meer politieke aandacht voor het gezin, waarbij het niet ging om restauratie van zaken die achter ons liggen, maar om versterking van het gezinsverband door hulp aan jonge mensen die samen willen participeren op de arbeidsmarkt en zoveel mogelijk zelf hun kinderen willen opvoeden.

Het is echter de Nederlandse vrouwenbeweging, met de duidelijke aanwezigheid daarbij van het CDA-Vrouwenberaad, die dit thema tot het hare maakte.

'Vernieuwd ouderschap', 'de Nieuwe werknemer met zorgtaken' waren CDA-Vrouwenberaadsthema's die handelden over een andere kijk op de veranderde samenleving, de positie van de vrouw en de plek van gezinnen daarin. De vrouwenbeweging en de vakbonden besteedden daarbij en doen dat nog, vooral aandacht aan de herverdeling van zorg en arbeid in het kader van het gezinsbeleid. Daarbij gaat het niet alleen om verdeling van werk en inkomen, maar vooral van tijd. Juist als er in een relatie zorg voor kinderen is, is de vraag naar een adequaat gezinsbeleid namelijk het grootst.

In die opvoedingsjaren moeten en willen ouders steeds vaker hun diverse rollen van ouder, opvoeder, partner en werknemer graag combineren. Dat vraagt veel inspanning, veel improvisatievermogen en de beschikking hebben over voldoende tijd en geld. Vooral in de eerste jaren is er relatief veel tijd mee gemoeid. Het is de drukste en de duurste tijd van je leven, maar ook de levendigste en emotioneel gezien ook een rijke tijd.

Ouders kunnen, zoals de maatschappij er nu uitziet, moeilijk hun kinderen alleen verzorgen en opvoeden; zeker als ze er alleen voor staan. Een gezin kan veel zelf, maar zal sommige zaken aan andere verbanden of instanties over moeten of willen laten. Dat zijn de eerder genoemde plaatsvervangers.

Voor het CDA kan daaraan een positieve duiding gegeven worden door het te plaatsen in het kader van het rentmeesterschap. In het beheer van de

Schepping heeft de mens de opdracht gekregen die te bewaren voor het nageslacht. Dat geldt ook voor de verhouding ouder/kind. Ouders geven waarden door en laten zich daarbij soms vervangen door anderen; door de familie, vrienden, de school, de kerk en andere verbanden waar het kind tijd doorbrengt. Dat kan ook de kinderopvang zijn. Zeker in één-oudergezinnen zal er grote behoefte bestaan aan die zorgvervangend.

De samenleving zal leden van een gezin perspectief moeten bieden door aandacht aan die behoefte te besteden middels het voeren van een activerend beleid.

Mede vanwege de ontplooiingskansen van vrouwen en de eenzijdige zorgbelasting is mijn hartekreet: 'Maak het combineren van arbeid en zorg toch eindelijk eens echt mogelijk'. De overheid vraag ik veranderingen zoals gunstige belastingmaatregelen, verhoging van de kinderbijslag, voldoende kinderopvang, uitbreiding van zorgverlof, betere afstemming van school- en werktijden. Maar ik richt me niet alleen tot de overheid. Het gaat namelijk ook om het gemeenschappelijk belang dat werkgevers en werknemers hebben bij een goede oplossing van dit vraagstuk. Ze kunnen elkaars bondgenoten zijn, terwijl het er nu vaak op lijkt dat ze tegen elkaar uitgespeeld worden.

Het debat kenmerkt zich teveel door het innemen van stellingen van werkgevers en werknemers, van mannen en vrouwen, op grond van belangentegenstellingen en het lijkt of het onderwerp alleen geldt voor de hoger opgeleiden met de betere baan en het carrièreperspectief, terwijl ook de modale burger ermee te maken heeft. In de nabije toekomst zullen arbeidsorganisaties meer

moeten inspelen op die nieuwe werknemer met zorgetaken.

We moeten weg uit de polarisatie op dit terrein en zeker ons niet aansluiten bij de negatieve klank als het over tweeverdieners gaat. Vele mannen en vrouwen die samen werken voor hun gezin, zitten in de lagere inkomensklasse en dan is samen werken niet altijd meer een kwestie van keuzevrijheid, maar van noodzaak.

De problematiek is daarbij ook niet zozeer een specifiek vrouwenvraagstuk of een emancipatievraagstuk, maar een sociaal-economisch vraagstuk dat met hoge prioriteit op de politieke agenda hoort te staan. Bovendien is het een vraagstuk dat betrekking heeft op de kwaliteit van het leven, van mensen tot hun recht laten komen.

Dit sluit aan bij het bijbelse begrip en een van de Uitgangspunten van het CDA 'gerechtigheid'.

Gerechtigheid betekent, dat aan mensen gegeven wordt wat zij nodig hebben voor een menswaardig bestaan en het impliceert bovendien dat er tussen mensen rechtvaardige verhoudingen gecreëerd moeten worden en recht gedaan wordt aan degenen die achtergesteld zijn.

Van degenen die in een bevoorrechte positie verkeren, wordt dan ook gevraagd dat ze stappen terug doen of opzij. Meestal zijn dat nog mannen. Dat rechtvaardigt ook de extra aandacht voor de positie van vrouwen. Gerechtigheid voor mannen en vrouwen houdt daarom vandaag de dag in: De erkenning van het recht van zowel mannen als vrouwen op een maatschappelijk verantwoorde keus voor de inrichting van zijn of haar leven.

Wil er echter sprake zijn van echte keuzevrijheid dan zal in het overheidsbe-

leid, in het bedrijfsleven, maar ook in het gedrag van veel mannen, nog heel wat veranderd moeten worden.

In het overheidsbeleid en bij het bedrijfsleven wordt nu nog teveel uitgegaan van een scheiding op de arbeidsmarkt tussen fulltime werkende mannen en niet of parttime werkende vrouwen. Nog steeds vormen mannen met een baan en een verzorgende partner het referentiekader. Dit kader beantwoordt niet meer aan de veranderende samenstelling van vele huishoudens in Nederland noch aan de groeiende behoefte en noodzaak van vrouwen en mannen om in hun leven leren, werken, opvoeden en verzorgen te combineren. Volgens pas verschenen cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijven partners in grotere getale werken na de geboorte van een kind. En in bijna twee/derde van de gezinnen wordt het inkomen door beide partners verdiend.

Individuele omstandigheden van werknemers worden voor mensen zelf steeds belangrijker, maar zijn ook gevarieerder; evenals de arbeidsduur en de arbeidstijden. Daar kan op in gespeeld worden; het biedt kansen. In het overleg tussen sociale partners zal hier steeds meer aandacht voor moeten zijn. De overheid kan dit stimuleren in het bijzonder op het terrein van de sociale zekerheid en de tijdelijke voortzetting van de pensioenopbouw tijdens verlofperiodes.

De vrouw mag niet als gevolg van allerlei rolbevestigende regelingen of druk vanuit haar omgeving een eenzijdige keuze opgedrongen krijgen. Terugvalen op de traditionele beeldvorming van huwelijk en gezin, van vaststaande

rolverdeling tussen mannen en vrouwen, is niet meer mogelijk. Het gezin is niet meer het enige referentiekader van de vrouw. Driekwart van de vrouwen wil werk en ouderschap combineren. Mannen erkennen veelal het recht van vrouwen op (betaalde) arbeid en onderschrijven meestal de noodzaak van een gelijke taakverdeling..... ze doen alleen nog niet in grote getale wat ze zeggen. Daar waar de arbeidsparticipatie van mannen gelijk gebleven is de laatste vijftien jaar, is de arbeidsdeelname van vrouwen gestegen tot bijna 50%, maar dan meestal wel in deeltijd. Mannen zijn echter nauwelijks meer gaan zorgen.

Grote valkuil

Daar ligt ook de grote valkuil voor de vernieuwde aandacht voor het gezin. De positie van de vrouw draagt de meeste risico's in zich.

Arbeidsorganisaties moeten meer inspelen op de nieuwe werknemer met zorgtaken.

Voor haar is participatie dan misschien het sleutelwoord; ook in het rapport 'Nieuwe wegen, vaste waarden' wordt dat aangehaald. Bovendien is participatie een noodzaak voor economische zelfstandig-

heid. In de praktijk van alledag gaat het echter meestal over mannen met de volle banen, vaste arbeidscontracten en een toekomstperspectief met meer zekerheden en over de vrouw met de kleinere baan, de flexibele contracten en het onzekere toekomstperspectief. Met de huidige wetgeving, denk aan de Nieuwe Nabestaandenwet en de Algemene Bijstandswet kunnen vrouwen het zich niet meer permitteren om alleen te kiezen voor de zorg voor hun gezin. Zij zijn de dupe als ze alleen komen te staan door overlijden of scheiding van hun partner.

Willen we dat dilemma of gaan we op zoek naar nieuwe mogelijkheden om te voorkomen dat er een tweedeling in de maatschappij ontstaat tussen financieel sterke mannen en financieel zwakke vrouwen?

Daarvoor is nodig:

- uitbreiding van verlofregelingen;
- loopbaanplanning en carrièreperspectief voor deeltijders;
- wettelijke regeling voor het recht op deeltijdarbeid;
- uitbreiding kinderopvangmogelijkheden met name buitenschoolse opvang;
- fiscale wetgeving die rekening houdt met de extra kosten van mensen die betaalde arbeid combineren met het opvoeden van kinderen;
- mentaliteitsverandering: de eenzijdige arbeidsoriëntatie van mannen kan wellicht worden gerelativeerd en omgeboogen. Het kan voor mannen een opluchting betekenen dat ze niet meer alleen verantwoordelijk zijn voor het levensonderhoud van hun gezin, maar dat kunnen delen en dat ze bovendien mogen zorgen. Mannen hebben er iets bij te winnen en dus ook het gezin.

De overheid zal met wetgeving kaders moeten creëren voor de combinatie van arbeid en zorg.

Haar rol is daarbij tweeledig: het ondersteunen in brede zin van ouders bij de invulling van hun opvoedingstaken en het beschermen van kinderen als ouders hun verantwoordelijkheid niet waarmaken.

Tenslotte

In een gezin zal tenminste één van de ouders of beide gedeeltelijk behoorlijk betaald werk moeten verrichten, wil men als gezin naar behoren kunnen functioneren. Het hebben van werk, de hoeveelheid werk, het soort werk, maar

ook het niet hebben van werk heeft invloed op het functioneren van gezinnen.

Participatie van beide ouders is, gezien de geschetste maatschappelijke en politieke ontwikkelingen, noodzakelijk en geeft ouders de kans hun verantwoordelijkheid voor hun kinderen beter ten uitvoer te brengen.

Samen verantwoordelijk voor de relatie, de kinderen en het maatschappelijk functioneren, dat heeft het CDA als partij hoog in het vaandel staan. Ik hoop, dat het CDA nieuwe wegen vindt, waardoor gezinnen kunnen functioneren en leden daarvan tot hun recht kunnen komen.

C.W.M. Jongma-Roelants is lid van de Nederlandse Gezinsraad, Lid van het Bisschoppelijk Comité Huwelijk en gezin en voor het CDA lid van de Provinciale Staten van Drenthe. Van 1991 tot 1995 was zij voorzitter van het CDA-Vrouwenberaad.